
Les carboneres^(*)

Per JOSEP ROVIRA
MAGDA ANDREU

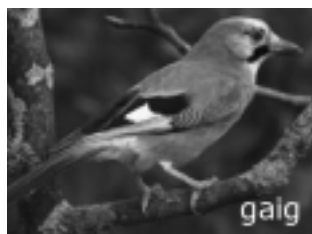
* El recull que es fa en aquest petit treball és la voluntat de l'autor de fer conèixer tot un sistema de vida en el món rural que, per bé o per mal, va desaparèixer als anys seixanta i, amb ell, part dels elements transmissors de l'etnografia cultural. D'altra banda, aquesta text fa parella amb la filmació de tot el procés de recreació de la carbonera d'en Josep, realitzada per en Joan Trayter d'Avinyonet de Puigventós, seguidor entusiasta de les iniciatives orientades a la recuperació de la història local.

PRÒLEG

En Josep Rovira i Caixàs va néixer al Pujol de Lladó l'any 1931. Ha estat carboner gairebé tota la vida i ara que és jubilat i que encara conserva el goig i l'empenta ens ha volgut deixar testimoni del vell ofici de carboner reconstruint la carbonera tradicional per a l'obtenció de carbó vegetal.

En Josep Rovira de Can Gatzet de Lladó, com indica el motiu familiar, se sent lliure com el gaig, ocell amic, caminant pels encontorns del que en diríem la Garrotxa empordanesa, on la plana, a ponent, cedeix progressivament al paisatge sinuós i bosquívol de Ca n'Olives de Manol, Sant Martí Sesseres, l'Estela i la Cirera, fins esdevenir sobtadament les grans alçades del Mont, Espinau, Bassegoda i Corsavell. En Gatzet coneix íntimament els corriols que solquen aquestes contrades, el nom de cada riera, el nom de cada font i el nom de cada mas, ja sigui enrunat o encara habitat. De molt jove va aprendre a observar i a comprendre la natura i ara de gran ha esdevingut un fervent excursionista, a l'estil d'en Bosch de la Trinxeria, al qual llegeix i amb qui comparteix l'estigma de la terra catalana. És membre del col·lectiu Amics del Manol i utilitza el paisatge com a evocador dels records viscuts i com a inspirador de la lírica més personal.

És un text en primera persona que recull la trajectòria de vida a bosc de Josep Rovira, les seves experiències, vivències i interpretacions.

Home de bosc, ocell de bosc

INTRODUCCIÓ

La finalitat de construir carboneres novament, ara que ja no se'n fan enlloc, ha estat la de donar a conèixer a les futures generacions un ofici que s'ha anat seguint tota la vida i que actualment s'ha perdut definitivament. També em motiva, per què no dir-ho, el record de les meves vivències al

bosc que durant tants anys han format part de la meua vida i del meu aprenentatge.

La funció d'una carbonera era convertir la fusta en carbó vegetal. El carbó ha estat tradicionalment la font bàsica d'energia fins que als anys seixanta del segle passat es va anar imposant el petroli o el gas butà. Si ens haguéssim quedat sense carbó fa cent anys és com si ens quedéssim sense gasolina en els temps actuals.

El carboneig formava part d'un sistema on intervenien molts oficis i, per tant, donava vida a molta gent. Els llenyataires netejaven el bosc, picaven amb la picassa i obtenien la fusta necessària per iniciar la cuita. Els carboners convertien la llenya en carbó vegetal. Els traginers transportaven el carbó des de la carbonera amb bèsties de bast pels corriols de la muntanya i els carreters el portaven als punts de distribució més apartats. També hi havia gent que indirectament feia negoci gràcies al carbó sense haver-se de moure de casa,

com els botiguers, els ferrers i els flaquers. Es generava una xarxa econòmica al voltant del carbó en la qual els uns feien rutllar els altres.

Els negociants també formaven part de tot aquest engranatge. El negociant pactava un preu amb el propietari del bosc i li comprava la llenya. Després buscava un carboner perquè li fes el carbó i li pagava la feina. El negociant era qui venia el carbó i en treia els guanys més substancials. En canvi, el carboner pagava la seva gent, que anaven a jornal, i el seu marge no era tan alt.

Molts negociants van fer molts cèntims amb el carbó, a més, si voltaven i eren decidits podien avançar cèntims al carboner o fins i tot al propietari del bosc i això els col·locava en una situació d'avantatge en el negoci. Finalment, podríem anomenar els propietaris dels boscos. Aquests vivien de renda sense saber res de tot aquest món i un cop es va acabar el negoci del carbó molts d'ells no en van saber treure rendiment econòmic, alguns es van arruïnar i els boscos van quedar abandonats perquè van deixar de ser rendibles. Aquesta és la situació on som ara perquè la solució d'aquest tema encara està per arribar.

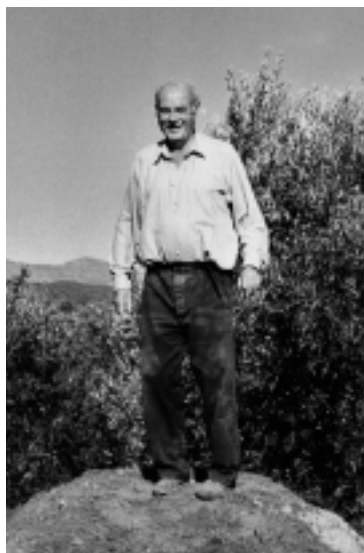
EL CARBONER

El carboner era un home rústic, valent i sense por.

El meu pare havia fet de carboner tota la vida i havia treballat als boscos de Can Falgars, al Mont, on el meu oncle feia de guardabosc.

A catorze anys, en acabar l'escola, vaig començar d'aprenent amb el meu pare, que en aquell moment feia de carboner als boscos de l'Estela, i a dotze anys ja havia dormit en una barraca de carboner. Passàvem moltes hores al bosc i de vegades dies sencers. Ens emportàvem el menjar, que consistia en cansalada, mongetes, ceba, olives, pa, arengades i alguna botifarra de sang. Això sí, que no hi faltés el vi negre, tan negre com el mateix carbó. Al matí, si érem al bosc, esmorzàvem generalment torrades amb alls, traguinyol de vi, i a pensar.

Amb el pare sempre havíem treballat a *estassadures franques*, vol dir que nosaltres obteníem la llenya de franc per fer carbó i a canvi manteníem el bosc net i renovat al seu propietari. Treballàvem per compte propi i teníem un parell de jornalers que, als inicis dels anys cinquanta, els pagàvem 45 pessetes al dia. Una pila que tragués bon carbó es venia en aquella època a 45 duros la càrrega (una càrrega eren 120 kg), sobre unes 20 càrregues que pogués tenir

la pila, màxim 30. D'aquesta pila nosaltres en trèiem 57 pessetes al dia. En canvi, d'una pila que va sortir malament, recordo que només va sortir el nostre jornal a raó de 35 pessetes al dia. Això va ser perquè en aquella ocasió vam trobar més bardisses per estassar i, com que vam estar més hores aclarint el bosc i vam obtenir menys llenya, el preu del carbó va ser més baix.

Quan el meu pare es va anar quedant a casa, vaig treballar una primavera a Can Sala de Bassegoda. Això va coincidir amb uns anys en què va escassejar la feina al camp i va provocar que el poble de Lladó i d'altres pobles del voltant perdessin molts d'habitants.

Als anys seixanta, treballava amb un carboner i la seva colla, amb ells cadascú de nosaltres tenia adjudicada una tasca concreta. Les carboneres ja eren de més envergadura, de 30 a 50 càrregues per pila, i un sol carboner vigilava el foc de sis o set carboneres alhora. Als darrers temps es treballava d'una forma més industrialitzada, s'utilitzava la moto-serra, es van obrir pistes forestals que arribaven a tot arreu i el carbó en comptes de carretes el transportaven camions.

El carboneig era una feina d'hivern que complementava els ingressos de la feina del camp i els ramats de l'estiu, i això anant bé, perquè a les zones de muntanya sovint era l'única font d'ingressos per a moltes famílies. Treballar al bosc era dur, però també era dur treballar als camps i, si treballaves, volia dir que podies fer bullir l'olla perquè, si no, no veies ni un cèntim. En aquella època es deia: carrers molls, calaixos buits; el dia que no es treballava, no es cobrava. La feina era molt insegura i per dura que fos calia fer-la per sobreviure.

Malgrat tot, era el món que coneixíem. Viure al bosc i veure els masos plens de gent, tragar la llenya i tenir sempre el porró a punt és un dels records més agradables del meu món de jove. Després tot es va capgirar, amb la gran demanda d'energia que es va anar generant, i amb l'aparició d'altres fonts energètiques molta gent va haver de canviar d'ofici o, fins i tot, d'abandonar casa seva per poder continuar guanyant-se la vida.

LA BARRACA DEL CARBONER

En el moment d'iniciar una campanya lluny de casa era imprescindible construir la barraca. Calia fer-la ben a prop de la plaça carbonera perquè era el lloc on faríem vida durant tres o quatre setmanes. L'aixopluc havia de ser sòlid i com a mínim per a dues persones, cal tenir present que treballàvem a l'hivern, que és quan fa més fred, plou, i hi ha poques hores de sol –a les cinc de la tarda ja és fosc. El temps que durava la cuita del carbó requeria una vigilància constant, la carbonera no es podia quedar mai sense foc i, a més, ens havíem d'assegurar que cogués igual pertot arreu.

Abans de construir la barraca se cercava un lloc arrecerat del vent i que fos a prop de la pila que havíem de fer o al mig de les quatre o cinc piles, en el cas que n'hi hagués més d'una. Quasi sempre la barraca es col·locava en el lloc on ja se n'havia fet una anteriorment.

La barraca es comença amb dues forquetes encamellades i un pal llarg que es recolza per un extrem en les forquetes i per l'altre sobre una roca o

un marge, de manera que un extrem de la barraca queda més enlairat que l'altre.

A sobre del pal, que fa de cairat, es van recolzant troncs prims des de terra fent paret i, a sobre, es va recobrint amb branques d'alzina o dels arbres que trobem pels voltants. A sobre de la paret vegetal s'anava posant terra amb una banasta i, perquè no es mullés la terra, s'hi posava llistó al damunt i, de vegades, també hi posàvem els sarrions.

Al costat del sol hi havia l'entrada, petita, just per passar el carboner i encara ajocat. La porta es tapava amb una feixina o també amb un sarrió des de dins estant.

La paret de davant, dita *davantat*, no era vegetal sinó de pedra i glevs perquè allà hi anava el foc que mantindríem encès tota la nit. Davant del foc posàvem un soc ajagut que es deia *bugí* i que fèiem servir de banc quan menjàvem i de separació entre el foc i el jaç quan ens enllitàvem. El jaç era fet amb una base de branquetes, perquè no hi passés la humitat de terra i, al cim, una saca de palla. Calia dormir amb un ull obert vigilant i quan el foc de la barraca s'apagava era senyal que ja ens havíem de llevar.

LA CARBONERA

De la carbonera s'obtenia el carbó després de la combustió lenta i controlada de la llenya que prèviament havíem agafat del bosc. Es construïa en un espai, que de vegades podia ser molt petit, que en dèiem plaça carbonera i quasi sempre era el mateix lloc on anteriorment n'hi havia hagut una altra, com en el cas de la

barraca. Avui dia, si anem d'excursió i ens hi fixem, podem descobrir la terra fosca i fina que assenyalava que allà hi havia hagut una carbonera.

La mesura de la carbonera podia variar molt en funció de la llenya que teníem, del temps de què disposàvem i de la gent que hi treballava en aquell moment. En temps antics, una carbonera era una empresa familiar, hi podia haver dos homes que feien tot el procés i un tercer que collís el carbó, en canvi, a les acaballes del carboneig, havíem vist colles d'homes amb motoserres que feien sis o set piles alhora i el carboner només tenia cura de vigilar el foc de cada una d'elles.

Obtenció de la llenya

L'home sempre ha anat transformant l'aspecte del bosc segons les seves necessitats, ja sigui obrint clarianes per fer-hi conreus, ja sigui aclarint-lo per utilitzar-ne la fusta o fer carbó. Això no vol dir que es tallessin els arbres de forma indiscriminada. A la meua manera d'entendre i en els anys que jo he viscut al bosc, es coneixia molt bé la forma d'aclarir els arbres per treure'n el major rendiment, amb la previsió, però, de deixar créixer arbres ufanosos que ens donessin fusta els anys següents. Aclaríem el bosc igual que esporguem una olivera, com més bé ho fas més guanys en treus després. El bosc era net perquè s'aprofitava tota la llenya i perquè trèiem les branques mortes per permetre que el brancatge més jove s'anés desenvolupant. Jo recordo el bosc més verd, perquè es regenerava més, ara es veu vell i deixat, molts arbres són malalts, però ningú els tracta perquè als propietaris no els surt a compte econòmicament.

El fet de netejar els boscos consistia, per una banda, a aclarir-los, amb el podall, d'esberzers i d'heures per permetre que les soques primes poguessin créixer. I, per una altra banda, consistia a tallar una part d'alzines, que és

l'arbre que predomina a les nostres contrades, per fer-ne carbó. Aprofitàvem tota la llenya per petita i cargolada que fos, tot tenia la seva utilitat. Després es trossejava la fusta amb la picassa en buscalls d'1,60 m de llarg i es deixava que les branques s'*amustissessin* una mica.

Ajustar la llenya

Vol dir transportar tota la llenya que hem fet fins a la plaça carbonera. Els homes ajustàvem la llenya a coll amb un *sacpai*, que era una saca adaptada al cim del cap amb un xic de palla a dins fent de coixí. Un cop a la plaça carbonera, la fusta era separada segons les seves mesures al voltant d'un espai on construïem la pila de la carbonera.

Construir la pila de la carbonera

L'ull de la carbonera

La pila és tot el conjunt de llenya que tenim per transformar-la en carbó vegetal. La distribuïm de forma ordenada al voltant d'un punt central anomenat *ull de la carbonera*, que serà on dipositarem el foc per mantenir la combustió durant el procés.

La pila es comença col·locant els dos primers troncs en paral·lel, un al costat de l'altre, a sobre d'una pedra grossa perquè hi circuli l'aire per sota.

Al cim dels dos troncs en col·loquem dos més en paral·lel, però transversers respecte als de sota, i així successivament anem enlairant la pila tot confeccionant un espai central buit, d'uns 30 cm, que és l'ull. En aquest moment anem triant els tions més grossos.

L'alçada de l'ull varia segons la llenya que tenim. Si l'alcem un metre i mig, representa una carbonera d'unes

vint càrregues de fusta que ens donaria sis o set sarrions de carbó. Cada sarrió conté 60 kg de carbó.

Empilar

Empilar vol dir col·locar tota la llenya que tenim al voltant de l'ull que acabem de fer. La pila ha d'anar creixent de manera uniforme pels quatre costats respectant l'obertura central de l'ull. Començarem distribuint els tions més gruixuts i, a mesura que anem empilant, hi posarem els més prims, més llargs i més rectes. Hem d'aconseguir una pila atapeïda i compacta que no es deformi durant la cocció.

Cal vigilar que l'ull no quedi obstruït per la llenya quan acabem la part superior de la pila.

Embalumar

Embalumar vol dir donar volum a la pila i ho fem amb les branques d'arbre que prèviament haurem premsat amb tions perquè s'adaptin millor a la forma rodona de la pila. El sentit d'embalumar és que la terra no s'escoli fàcilment entre els tions quan després enterrem la carbonera. La pila ens ha de quedar completament coberta per l'estructura vegetal.

Enterrar

Normalment s'enterra la pila amb la terra fina que ja s'ha fet servir anteriorment per enterrar una altra carbonera, aquesta terra s'anomena *fagell*. Es comença a enterrar per l'ull, encara que aquí no utilitzarem fagell, sinó gleves. La gleva és un pa de terra, encrostonat, que arrenquem amb el càvec; va més bé que la terra fina perquè com que és compacta no s'escola a dins de l'ull. Un cop hem posat unes quantes gleves al voltant de l'ull, comencem a col·locar banastades de fagell a la base de la carbonera en sentit ascendent. La terra ens haurà de quedar uniformement distribuïda i ben atapeïda perquè no s'esllavissi.

De vegades era difícil trobar terra suficient per enterrar la carbonera, sovint hi havia molta roca, altres vegades s'havia d'esperar que ploqués per poder cavar la terra massa dura i encrostonada. Per altra banda, si plovia mentre s'enterrava, la terra feia un brou i s'esllavissava. Poc que es guanyava i encara havies de tornar a començar.

L'escala

L'escala era imprescindible per pujar fins a l'ull i poder controlar el foc. A la base de la carbonera posàvem dos rocs separats i una gleva a sobre de cada roc. Les gleves feien de ciment per aguantar els buscallis que col·locàvem a sobre de les dues pedres i, d'aquesta manera, ja teníem el primer graó de l'escala. I així successivament fins que ens enfilàvem fins a l'ull de la pila.

Posar foc a l'ull de la carbonera

Prèviament havíem encès un foc a terra per poder tenir caliu a punt. Abans de posar-hi el foc, havíem de fer quatre o cinc forats a tot el voltant de la base de la carbonera, perquè quan l'hi posàvem poguéssim respirar i s'encengués.

Ara sí, aboquem dues palades de caliu ben roent a l'ull de la carbonera, pujant per l'escala que acabem de construir. Amb la burja (un pal llarg) ens ajudarem per repartir bé la brasa dins de l'ull.

I tot seguit hi tirem uns bitllots per l'ull per mantenir el foc encès: la carbonera ja fumeja! Tot plegat sembla un volcà.

Bitllar és una operació que haurem d'anar repetint cada vegada que els bitllots s'hagin consumit i evitar així que el foc no s'apagui mai.

Durant tot el temps que duri la cuita de la llenya, de deu a quinze dies, el carboner haurà de vigilar el foc, tant de dia com de nit. També haurà de mantenir el foc uniforme, que cremi pertot arreu per igual, perquè si no podríem tenir o llenya mig crua (*tisa*) o llenya massa cremada, és a dir, cendra. Per anar bé, l'única cendra que caldrà trobar serà la dels bitllots.

Un cop hem omplert de bitllots l'ull de la carbonera fins a dalt del tot, tapem l'ull amb la *tola*, una planxa de llauna, a sobre de la qual tirarem unes banastades de terra. Tot seguit, abans no se'ns ofegui el foc, ens cal fer

Imaginem-nos per un moment el paisatge boscà de muntanya fumejant arreu i sentint les veus dels homes que lluiten contra la fred a recer del caliu i del vi, que mai els en falta.

quatre forats amb el donafums, al voltant de l'ull perquè s'encengui la llenya de la pila.

El foc de l'interior de la carbonera el controlem obrint i tancant forats, ja sigui totalment o parcialment. El vent pot cridar el foc per un dels forats i cremar massa la llenya en aquella zona i en canvi deixar crua la llenya de l'altre costat. Si hi ha humitat, caldrà obrir forats i, si fa tramuntana, caldrà tapar-ne.

Un parell de vegades al dia havíem d'alimentar el foc amb llenya petita, és a dir, bitllar, per anar bé, matí i vespre, així el carboner podia dormir durant la nit encara que amb un ull obert observant el temps i fent alguna volta. Segons l'envergadura de la carbonera, el carboner feia una aproximació dels dies que podia durar la cuita. Quan la llenya s'havia convertit en carbó, la pila quedava ben aixafada i plegava de fumar.

Rescaltejar

Un cop tenim la carbonera apagada, procedim a desenterrar-la. Amb l'aixada de punta despremем la capa de terra encrostonada i la capa vegetal que hi ha a sota, i amb el rampí anem pentinant tota aquesta crosta de dalt a baix. Aquesta operació es fa per etapes perquè de seguida que desenterrem una part s'ha de tornar a recobrir de terra fina amb la pala, perquè l'oxigen no s'escoli fins al carbó i el torni a encendre.

Rescaltejar és, doncs, desenterrar la carbonera i tornar-la a enterrar ràpidament amb terra fina perquè el carbó es refredi. Calia apartar tota la pinyolada i els calabrunys i tornar a començar al costat, voltant la carbonera i sempre de dalt a baix. Entre cada etapa, si la carbonera quedava ben abrigada, podies fer una cigarreta i descansar perquè aquesta feina era molt feixuga.

Quan hem acabat de rescaltejar encara no hem tret el carbó. El carbó s'està refredant abrigat amb el fagell.

*Quan hem acabat
de rescaltejar
encara no hem tret
el carbó. El carbó
s'està refredant
abrigat amb el
fagell.*

Triar

Triar vol dir escampar el carbó amb el rampí per la plaça carbonera i separar-lo de la pinyolada, si encara n'hi ha. Hem de deixar que el carbó sigui fred abans de posar-lo als sarrions.

A mesura que apartem la terra fina i descobrim el carbó va sortint fumarada i de vegades flama, aquesta feina calia fer-la amb esclops si no et volies cremar les espatenyes!

Quan érem dos homes, l'un arrencava i l'altre rampinava, és a dir, una persona treia la terra i l'altra escampava el carbó per la plaça perquè s'acabés de refredar. Anem desenterrant el carbó i escampant-lo per la plaça carbonera. Però

tornem a enterrar perquè no es torni a encendre la pila. La pila es va fent més petita fins que arribem al cor de la carbonera.

Omplim el primer sarrió amb carbó de primeríssima qualitat i fet de manera tradicional. Ara és l'hora de fer una pausa i amb la pila ben abrigada farem una bona cigarreta i un traguinyol de vi negre.

Hem acabat de treure tota la terra de la pila i ens queda net tot el carbó a punt de collir-lo. En rampinar sentim el soroll característic del carbó com si fos fràgil vidre.

Observem la pedra central on vam recolzar els dos primers tions en començar a fer la pila. L'única cendra que hi ha pertany als bitllets que hem anat cremant per mantenir encès el foc de la carbonera.

Abans de transportar el carbó, omplíem els sarrions, els sacsejàvem i quan eren plens els pesàvem amb una romana.

EL CARBONET

El carbonet s'obtenia de les deixalles de la brossa del bosc, com bardisses, branques primes d'arbustos, etc., i tenia menor poder calorífic que el carbó.

Després d'haver tret el carbó normal d'alzina, apilàvem la brossa a la plaça carbonera.

Es feia una gran foguera a la nit i, quan tot era caliu, s'enterrava la llenya amb la terra fina (el fagell) de la carbonera anterior, fins que la brasa era ben apagada. Després de treure el carbonet i garbellar-lo era a punt per portar-lo als negociants, els mateixos que venien el carbó.

Un altre sistema de fer el carbonet, molt similar, era fer un forn a sota terra, tot aprofitant el desnivell d'un marge. S'alimentava el foc pel damunt i es treia el carbonet per sota quan era cuit. El carbonet quedava més fort i durava més en els brasers.

MESURES I EINES DEL CARBONER

El pes del carbó era aproximadament el 25% del pes de la llenya. La llenya, amb la combustió, perdia tota l'aigua i per tant pesava menys. Amb menys pes i menys embalum, el carbó contenia gairebé el mateix poder energètic.

El pes d'un sarrió de carbó era de 60 kg més 5 kg que feia el sarrió.

Una càrrega de carbó eren dos sarrions, que transportava el guarà en cada viatge.

Una arrova eren 10,400 kg.

La romana d'arroves tenia una capacitat de 6,5 arroves.

La romana de quilos podia pesar fins a 67,5 quilos.

FEINES	EINES	UTILITAT
ESTASSAR DESBROSSAR	PODALL DESBROSSADORA	NETEJAR EL BOSC
PICAR TALAR	PICASSA XERRAC MOTO-SERRA	ACLARIR EL BOSC
AJUSTAR	SACPAI	TRAGINAR LA LLENYA
EMPILAR	MANS	CONSTRUIR LA PILA
EMBALUMAR	MANS	COBRIR LA CARBONERA AMB BRANQUES
CALAR-HI FOC	PALA	ABOCAR CALIU DINS L'ULL DE LA PILA
ATIIAR EL FOC	BURJA (pal llarg)	DESENCALLAR, FER ANAR AVALL
FER-HI FORATS	DONAFUMS (estaca d'un metre)	ACCELERAR O ALENTIR LA COMBUSTIÓ
BITLLAR	MANS	POSAR LLENYA DINS L'ULL DE LA PILA
RESCALTEJAR TRIAR	AIXADA DE PUNTA RAMPÍ PALA	ANAR SEPARANT LA TERRA I EL CARBÓ DE LA CARBONERA
COLLIR	RAMPÍ MANS	POSAR EL CARBÓ, JA FRED, ALS SARRIONS

EL TRAGINER I EL BAST

Els traginers eren els homes que transportaven el carbó per la muntanya amb bèsties de càrrega fins allà on no podia arribar la carreta del carreter.

Els corriols que travessaven el bosc, estrets i tortuosos, només permetien el pas d'*animals de bast* que eren animals de càrrega de peu rodó com el guarà i la somera. El nom de *bast* ve de la sella adaptada que es col·locava a l'esquena de la bèstia on era lligada la càrrega, en aquest cas el carbó, que s'havia de transportar.

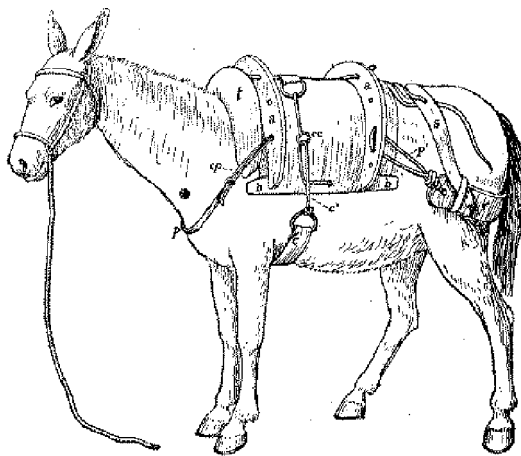
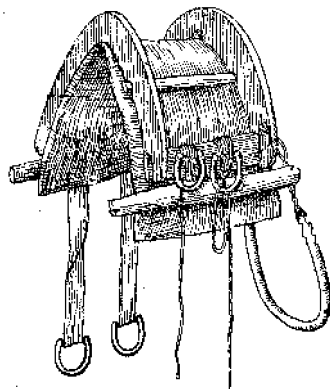

Per extensió reben el mateix nom els *camins de bast*, per on transitaven homes i bèsties fressant els corriols ancestrals per transportar la feixuga càrrega i que avui en dia són pràcticament intransitats, si no és per algun amant de l'excursionisme.

Cada traginer utilitzava tres animals pel transport del carbó. Amb un sol animal no hauria estat possible transportar tota la càrrega, ja que la distància des de la carbonera, en ple bosc, era llarga. Quan arribava a la plaça carbonera, el traginer estrenyia la cingla i els nusos de les cordes del bast al matxo, però calia estar alerta perquè la bèstia, que sabia el que li esperava, butia la panxa perquè la cinta no li anés tan ajustada. Cada animal portava 120 kg de pes –un sarrió a cada costat– i si plovia encara pesava més.

Els traginers solien fer tres o quatre viatges al dia amb tres animals. En els últims temps, els camins de muntanya es van millorar molt, es van fer pistes forestals i les carretes i els camions arribaven molt més amunt de la muntanya, a partir d'aquest moment cada traginer portava un sol matxo.

Moltes vegades els carboners, si érem del mateix lloc, ajudàvem els traginers a carregar. Jo sempre que podia els donava un cop de mà, perquè un sarrió entre dos és de millor carregar.

Animal de bast.

CONCLUSIONS

Quan treballàvem al bosc, cada vint o trenta anys es feia una tala selectiva d'arbres i el bosc es regenerava. El bosc es veia verd i ufanós. El fet que avui dia hagin desaparegut les activitats tradicionals del bosc ha fet que augmenti la massa forestal i que aquesta esdevingui vulnerable i descurada.

Actualment als propietaris particulars no els resulta rendible el manteniment dels seus boscos i l'administració no manifesta cap interès per resoldre aquest estat d'abandonament i deteriorament progressiu. A aquesta situació cal afegir el poc respecte que de vegades mostra la gent que utilitza el bosc per a ús lúdic i llença deixalles pertot arreu. No cal parlar del canvi climàtic que sembla acceptat com un fet i que comportarà la manca d'humitat i l'augment de perill d'incendis. Cal, per tant, una planificació de la gestió forestal per part de totes les administracions, ja que els boscos, juntament amb el sistema de vida que han generat fins ara, amb el seu paisatge i amb els seus hàbitats, formen part del nostre patrimoni ecològic i cultural.

GLOSSARI

Amustissar-se: que ha perdut la frescor i la turgència. Marcit, mústic.

Bast: espècie de sella que serveix principalment per tragar carrega feixuga a l'esquena de les bèsties de càrrega. **Animal de bast:** animal de càrrega generalment el guarà i la somera. **Camí de bast:** el que pel seu caràcter abrupte i estret només és apte per a persones i bèsties. El que és condicionat especialment per bèsties de càrrega.

Bitllot: cada un dels trossos de llenya que es posen a l'ull de la carbonera per fer carbó.

Burja: pal llarg que els carboners empren per bitllar la pila.

Buscall: tros de soca o de branca gruixuda, almenys de mig pam de gruix

Estassar: tallar l'herba, les bardisses, etc., d'un bosc d'un terreny qualsevol.

Fagell: la terra fina que serveix per enterrar la pila just després d'haver tret la crosta de terra i vegetal quan ja tenim cuit el carbó.

Feixina: feix de llenya, i especialment de llenya prima.

Fressat: camí molt marcat per la freqüència de trànsit.

Gleva: pa de terra cohesionat per les arrels de les herbes que s'aixeca llaurant, cavant, etc.

Picassa: destrat de llenyater.

Quarterola: mesura per a líquids, de capacitat variable, que s'omplia d'aigua o vi quan s'anava al camp o al bosc.

Podall: eina de tall amb una fulla d'acer corbat que serveix per podar.

Rampí: eina agrícola consistent en un mànec llarg que per un extrem porta un travesser del qual surten diverses puntes de fusta o de ferro; serveix per arreplegar la palla o les espigues de la batuda, l'herba dallada.

Sacpai: mot que ve de *sac* + *palla* (o *paia*) que es posaven els homes al cap per protegir-se quan ajustaven la llenya fins a la plaça carbonera.

Sarrió: recipient d'espert o de palma usat principalment per al transport del carbó a l'esquena de la bèstia.

Tisa: tros de llenya mig cremada per la carbonera i que fumeja perquè no està ben cuita.

Tola: peça de llauna utilitzada per tapar l'ull de la carbonera i que s'enretira cada cop que s'ha de bitllar.

Xerrac: instrument consistent en una fulla d'acer que té una vora dentada i va fixada per un extrem a un mànec. Serveix per serrar.